

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

Universitair
Ziekenhuis
Brussel

EEN MULTIDISCIPLINAIRE, CULTUURSENSITIEVE AANPAK VOOR KWALITEITSVOLLE HULPVERLENING

Yasmina Bellen
Klinisch psycholoog

22/09/2023

KORT OVER MIJ

- Yasmina Régine Bellen
- Van Belgo-Marokkaanse origine
- Klinisch psychologe op 2 diensten: Psychiatrie en Fysische geneeskunde en revalidatie
- Mensen met een autismespectrum stoornis en pijnpatiënten

PSYCHOLOOG IN ZIEKENHUISCONTEXT

- **Patiëntenzorg**
 - ▶ Indicatiestelling/psychodiagnostiek
 - ▶ Behandeling/begeleiding
- Kwaliteit en veiligheid
- **Multidisciplinaire samenwerking**
- Ontwikkelen van het vakgebied binnen het ziekenhuis
- Zorgdocumentatie

ENKELE CIJFERS

Belgen:

- ▶ Brussel: $\frac{1}{4}$
- ▶ Vlaanderen: $\frac{3}{4}$

Belgen met een migratieachtergrond (één of beide ouders niet-belg):

- ▶ Brussel: 39,1%
- ▶ Vlaanderen: 14,1%

Niet-Belgen:

- ▶ Brussel: 35,3%
- ▶ Vlaanderen: 10%

ENKELE CIJFERS

Npdata

% moslims - 2011, 2013, 2015, 2017, 2019

	2011	2013	2015	2017	2019
België	6,3%	6,5%	7,0%	7,6%	8,2%
Vlaams Gewest	4,5%	4,7%	5,1%	5,7%	6,3%
Brussels Gewest	22,4%	22,6%	23,6%	24,6%	25,5%
Waals Gewest	4,4%	4,5%	4,9%	5,3%	5,9%
Antwerpen	6,6%	6,9%	7,5%	8,2%	8,9%
Vlaams-Brabant	3,1%	3,3%	3,7%	4,3%	5,1%
West-Vlaanderen	1,6%	1,8%	2,1%	2,6%	3,0%
Oost-Vlaanderen	4,4%	4,5%	5,0%	5,6%	6,0%
Limburg	6,0%	5,9%	6,3%	6,9%	7,4%
Brussels Gewest	22,4%	22,6%	23,6%	24,6%	25,5%
Waals-Brabant	2,3%	2,3%	2,6%	2,8%	3,5%
Henegouwen	5,0%	5,2%	5,7%	6,1%	6,8%
Luik	6,2%	6,3%	6,8%	7,7%	8,1%
Luxemburg	1,5%	1,5%	1,8%	2,0%	2,5%
Namen	1,7%	1,7%	1,9%	2,2%	2,5%

CULTUURSENSITIEF HULPVERLENEN?

WAT IS CULTUUR?

Een definitie

De Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO) definieert cultuur als een 'geheel van onderscheidende spirituele, materiële, intellectuele en emotionele kenmerken van de samenleving of een sociale groep, dat naast kunst en literatuur ook levensstijlen, manieren van samenleven, waardesystemen, tradities en **geloofsovertuigingen** omvat'. (UNESCO, 2011).

Heeft cultuur (in brede zin) volgens jullie een invloed op de manier we naar ziekte kijken?

WAT IS CULTUUR?

Universalisme vs Relativisme

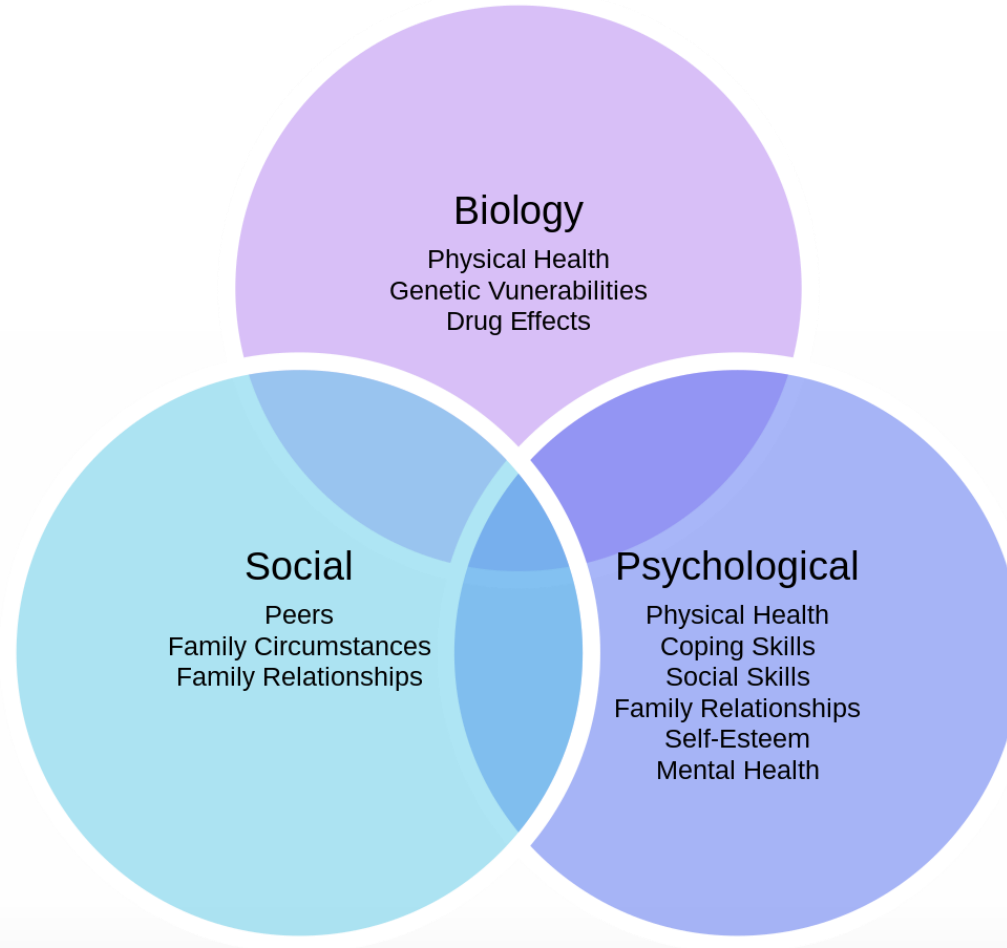
Volgens het **universalisme** zijn ziektes universele biologische en/of psychologische menselijke ontsproingen. *Interculturele verschillen in ziektegevoel en gedrag zijn niet zo van belang.*

Volgens het **relativisme** moeten psychische problemen echter *altijd in het licht van de patiënt zijn cultuur bekeken worden.*

De manier waarop iemand in het leven staat bepaalt mede de manier waarop met ziekte en gezondheid wordt omgegaan (Vilan, 2014).

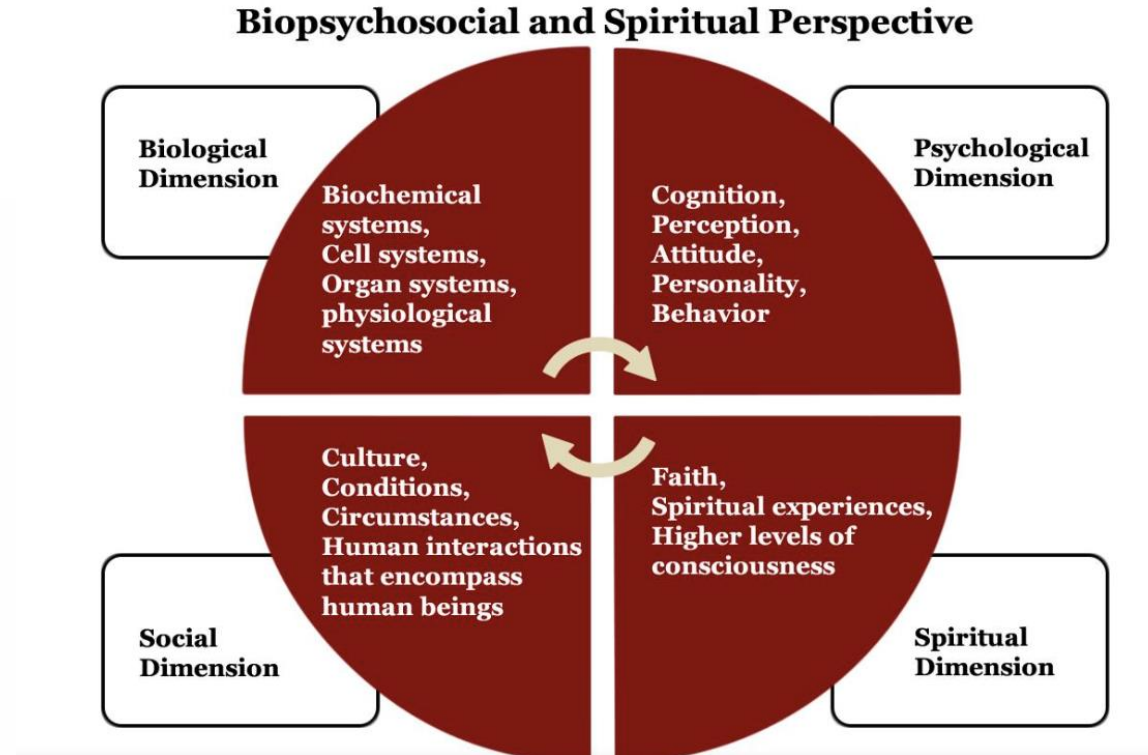
OORZAKEN VAN ZIEKTE

BIO-PSYCHO-SOCIAAL MODEL (GEORGE ENGEL, 1977)

BIO-PSYCHO-SOCIO-SPIRITUEEL (EXISTENTIEEL) MODEL

EEN 'WHOLE PERSON' CARE BENADERING

VOLGENS ONDERZOEK...

Het blijkt dat spiritualiteit een belangrijk onderdeel uitmaakt van de kwaliteit van leven, zoals van de zin en het plezier in het leven (Albers, Echteld, De Vet, Onwuteaka-Philipsen, Van der Linden & Deliens, 2010; Brady, Peterman, Fitchett, Mo & Cella, 1999; Whitford, Olver & Peterson, 2008).

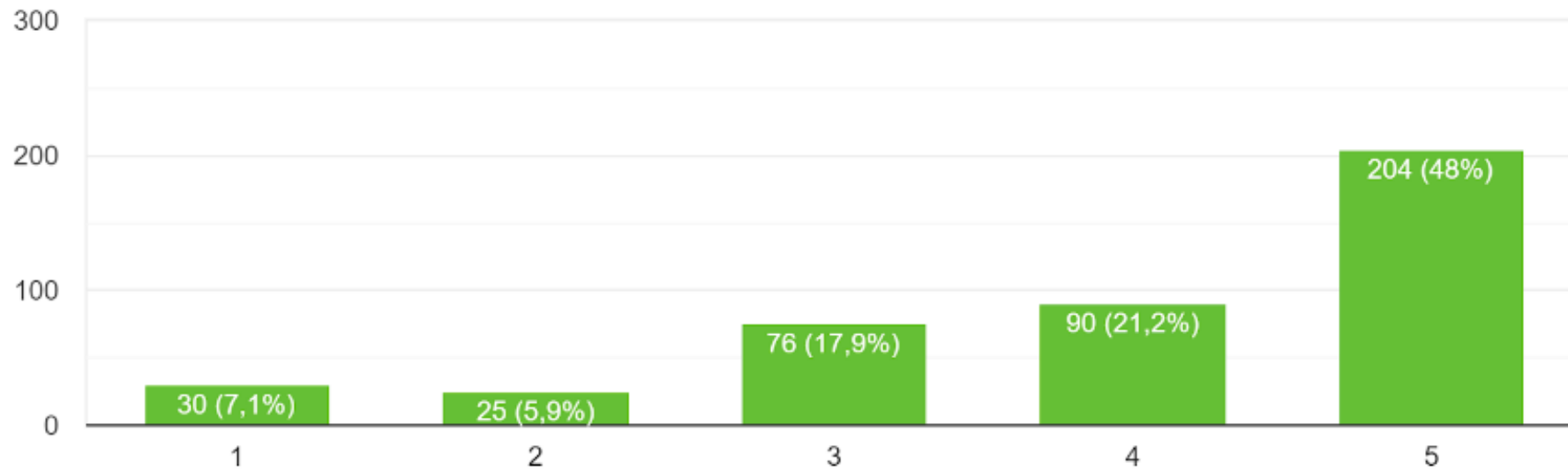
Interventies op iedere dimensie van het biopsychosociaalspiritueel model kunnen van toegevoegde waarde zijn voor de behandeling van een depressie bij somatisch zieke patiënten (Rackley & Bostwick, 2012).

VOLGENS EEN KORTE ENQUÊTE VIA SOCIAL MEDIA...

Awliya

Ik vind het belangrijk om mijn klachten, problemen vanuit een religieus standpunt te bekijken/begrijpen.

425 antwoorden

CULTUURSENSITIEF HULPVERLENEN?

Mogelijke valkuilen wanneer er onvoldoende aandacht is voor culturele competenties:

- Onenigheid over de focus van de behandeling
- Negatieve vormen van tegenoverdracht
- Het medicaliseren van functionele of normale verschijnselen

(ALTERNATIEVE) VERKLARINGSMODELLEN

ZIEKTE EN VERKLARINGSMODELLEN

Biomedische verklaring modellen

= Ziekten worden veroorzaakt door **organismen die van buitenaf komen**.

Niet-biomedische verklaring modellen

- ▶ Naturalistisch verklaring model

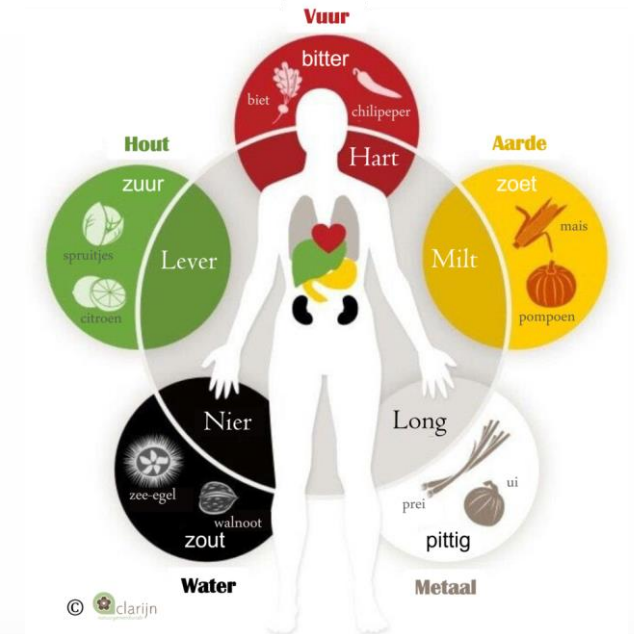
= Ziekte wordt bij het naturalisme gezien als **onpersoonlijk en systematisch** (Foster, 1976).

- ▶ Personalistisch verklaring model

= In een personalistisch verklaring model wordt de oorzaak van ziekte gezien als **gevolg van een actieve, doelgerichte interventie van een agent** (Foster, 1976).

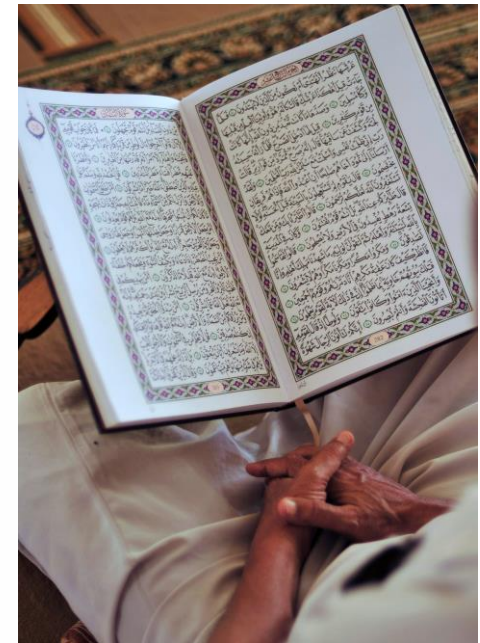
NATURALISTISCH VERKLARINGSMODEL

- Ziekte wordt gezien als onpersoonlijk en systematisch
- Ziekte en gezondheid worden veroorzaakt door natuurlijke krachten zoals kou, wind
- Verstoring balans lichamelijke elementen
- Tegenslagen worden **niet** gekoppeld aan disbalans
- Religie en magie spelen een kleine rol
- Agenten die worden aanbeden zijn niet verantwoordelijk voor ziekte
- Preventie van ziekte: vermijding
- Komt het meeste voor onder: Chinese, Indische, Indiase

PERSONALISTISCH VERKLARINGSMODEL

- Een agent kan meerdere vormen aannemen: menselijk (heks, tovenaar), niet-menselijk (geesten, voorouders) en bovennatuurlijk (godheid, krachten)
- Ziekte, gezondheid, maar ook tegenslagen
- **Religie** en magie staan centraal, ze zijn onafscheidelijk van ziekte en gezondheid
- Preventie van ziekte: nemen van positieve actie
- Komt onder andere voor onder mensen met een Marokkaanse, Turkse, Hindoeïstische en Creoolse achtergrond.

ISLAMITISCH PERSPECTIEF

- Ziekte is een beproeving, komt van god en moet worden **aanvaard**.
- Ziekte kan als boetedoening gelden voor de slechte daden.
- Aanvaarden ≠ er defaitistisch, passief mee omgaan.
- Je moet je aldus laten behandelen (*Sabab*).

Voor elke ziekte bestaat er een medicijn: « De profeet Mohamed (vz mh) zei: “Elke ziekte heeft een medicijn en als dit (medicijn) juist wordt gebruikt dan zal het (de ziekte) verdwijnen met de wil van Allah” (Muslim)

- Koran, Soenna

MAROKKAANSE GEMEENSCHAP

Hanteert **zowel biomedische als niet-biomedische verklaring modellen;**

- Wanneer een ziekte zeer plots optreedt, lang aanhoudt, chronisch wordt -> Personalistisch model
- Ook aan psychische stoornissen wordt een personalistische verklaring gegeven.
 - Inluisteringen (Waswaas)
 - Boze oog (Al Ayn)
 - Zwarte magie (Sihir)
 - Bezetenheid (Djinns)

VOORBEELDEN

ALTERNATIEVE BEHANDELINGSVORMEN

ISLAMITISCHE BEHANDELINGSVORMEN

Gebaseerd op de Koran en de Soenna

- ▶ Hijama
- ▶ Roqya
- ▶ Kruidengeneeskunde
- ▶ Vasten
- ▶ Gebed

HIJAMA

Cupping

De Hijama houdt in dat er tijdens een behandeling cups op de huid worden geplaatst (veelal de rug). Deze worden vacuüm gezogen middels een pompje. Na een paar minuten worden de cups verwijderd en worden er kleine krasjes op de huid gemaakt. Vervolgens worden de cups teruggeplaatst en wordt er een beetje bloed uit het lichaam gezogen.

HIJAMA

Indicatie

- Migraine
- Stress
- Depressie
- Rugklachten
- Onvruchtbaarheid
- Diabetes (suikerziekte)
- Reuma
- Allergie
- Hoge bloeddruk
- Astma
- Slapeloosheid
- Stoppen met roken
- Sjir & boze oog
- ...

ROQYA

Rogya in de Islam de recitatie van Qor-aan (Koran), het zoeken van toevlucht bij Allah en het verrichten van smeekbeden die de profeet onderwezen heeft als middel om ziekte en andere problemen (zoals magie en het boze oog) te behandelen.

KRUIDENGENEESKUNDE

In de Koran is aangegeven dat honing een genezing is voor de mensen en in ahadieth is door de Profeet (vz mh) aangegeven dat habba sawda (zwarte zaad) hulba (fenegriek) en andere natuurlijke producten genezing zijn voor vele lichamelijke ziektes.

VASTEN

- **Ramadan** is de negende maand van de islamitische maankalender. In de islam geldt ze als de heilige maand van inkeer, waarin tussen fajr (de dageraad ruim vóór zonsopkomst) en maghrib (bij zonsondergang) gevast wordt.
- Een van de vijf zuilen van de islam
- Vasten leert de mens zichzelf te bedwingen en eigenschappen als discipline, uithoudingsvermogen en vooral zelfbeheersing en de baas zijn over begeerten en lusten.

BIDDEN

- Een van de [vijf zuilen van de islam](#)
- Connectie, hechting met God (Cfr Hechtingstheorie van Bowlby)
- Een van de basisprincipes binnen Islamic Counselling! Een gezonde hechting met Allah zou ook gekoppeld zijn aan een betere psychisch functioneren.
- Ook de psychologische gemoedstoestand van mensen die bidden wordt tijdens het “aarden” in deze stand bevorderd.

BIDDEN

Bijkomende voordelen

- Aanmaak van 5 keer meer groeihormoon (goed voor wie meer spieren wil)
- Meer vetverlies (goed voor wie wilt afvallen)
- Positief effect op de suikerspiegel (goed voor o.a. diabetici)
- Meer herstel op celniveau, verouderde cellen worden meer afgebroken (goed voor wie zo lang mogelijk jong wilt blijven)
- Meer bescherming tegen ziekte en een hogere levensverwachting (goed voor wie zo lang mogelijk wilt leven)

BIDDEN

Bijkomende voordelen

- Bevordert de groei van nieuwe zenuwcellen (goed voor wie zich wilt beschermen tegen dementie)
- Minder kans op ontstekingen en chronische ziektes
- Het gebed van de moslims bestaat behalve uit woorden ook uit een voorgeschreven serie van lichaamsbewegingen en -houdingen.
- Uit onderzoek is gebleken dat alfa-activiteit enorm toeneemt in de pariëtale en occipitale kwabben tijdens het bidden. Deze spelen een rol bij het integreren van de zintuiglijke informatie, het ruimtelijk denken.
- De kniel-stand, bij moslims bekend als de “sudjud”, zorgt er voor dat de elasticiteit van de gewrichten wordt bevorderd.

PSYCHOLOOG IN ZIEKENHUISCONTEXT

PATIËNTENZORG

Psychologische begeleiding/behandeling: tips

Het cultureel interview integreren aan het intakegesprek?

Belangrijke concepten:

Het lot (**Qadr**): kennis en waardering omtrent wanneer, waar en hoe iets in het universum zal gebeuren.

Activeren; Introspectie, verantwoordelijkheid opnemen/stilstaan bij eigen aandeel, actie ondernemen (**Sabab**)

Acceptatie; Waar heb ik geen contrôle over en moet ik leren loslaten → in handen van God (Religie speelt hier een belangrijke rol!) (**Tawakkul**)

Belang van **metaforen, beeldspraak, narratieven**

ISLAMITISCHE PSYCHOLOGIE

Interventies

De profeet (ṣalallaahoe 'alayhie wa sellem) heeft gezegd (Nederlandstalige interpretatie): *“Er is niets dat een moslim overkomt, zelfs niet een doorn die hem prikt, of Allah zal een goede daad voor hem noteren en een slechte daad van hem verwijderen.”* (Overgeleverd door Moeslim.)

Aboe Hoerayrah (moge Allah tevreden over hem zijn) verhaalde dat de boodschapper van Allah (ṣalallaahoe 'alayhie wa sellem) gezegd heeft (Nederlandstalige interpretatie): *“Gelovige mannen en vrouwen zullen getroffen blijven worden door beproevingen, met betrekking tot henzelf, hun kinderen en hun bezit, totdat zij Allah ontmoeten zonder een zonde op hen.”* [Overgeleverd door at-Tirmidzie, 2399; door al-Albaanie als ṣah'ieh' (authentiek) geclassificeerd in *al-Silsilah al-Ṣah'ieh'ah*, 2280.]

ISLAMITISCHE PSYCHOLOGIE

Interventies

“De hoeveelheid aan beloning is in overeenstemming met de hoeveelheid aan lijden. Als Allah van sommige mensen houdt, dan beproeft Hij hen (met kwelling). Degene die tevreden is (met de bepaling van Allah) heeft de acceptatie (van Allah) bereikt; en degene die ontevreden is (met de bepaling van Allah) zal de woede (van Allah) verkrijgen.” (Overgeleverd door at-Tirmidzie.)

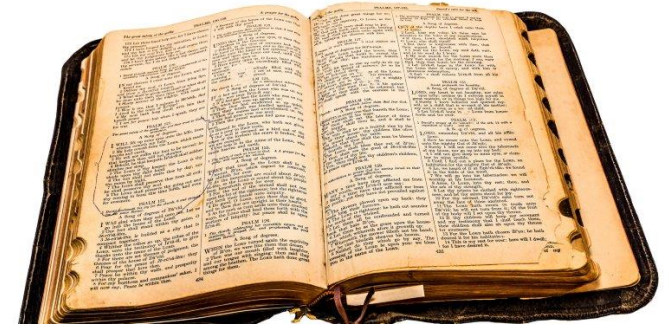
“Geen (gelovige) persoon wordt ziek of (zijn daden) zullen genoteerd worden voor hem in overeenstemming met wat hij gewoon was te doen toen hij gezond was.” (Overgeleverd door al-Boekhaarie.)

CASUS A.

Casus Mevrouw A.

- 41 jarige dame, gehuwd, 1 dochter (13j oud), van Belgo-Congolese origine
- Kinderwens, doch was na anderhalf jaar nog steeds niet zwanger
- Meldde zich aan in het UZB (Brussels IVF) voor een behandeling
- Kreeg te horen dat ze een lage ovariële reserve had Optie eiceldonatie werd voorgesteld
- Heeft er lang over nagedacht, uiteindelijk besloten om er niet op in te gaan want:
- « Verhaal van Abraham en Sara »

Uiteindelijk: spontaan zwanger geworden 😊

MULTIDISCIPLINAIR SAMENWERKEN

Casus Mevrouw M.

- Opname A560
- 67 jarige dame, van Congolese origine
- Opgenomen na CVA
- Misnoegd, was kort tegen vp, spanningen
- Na gesprek met mevr komt het volgende naar boven:
- Veerpleegster had met mes in haar glas water geroerd → met een mes roeren wordt niet gedaan, wordt geassocieerd met zwarte magie, slechte gezondheid,... Mevr werd er angstig van.

MULTIDISCIPLINAIR SAMENWERKEN

Rol van de psycholoog: Tips

Patiënt

- ✓ Patiënt in zijn geheel bespreken tijdens MDO's (gebaseerd op BPSS-model of toch rekening houden met alternatieve verklaringmodellen voor ziekte)
- ✓ Adviezen formuleren aan arts en betrokken zorgverleners
- ✓ Noden signaleren voor bijkomende zorg- en hulpverlening (bv: doorverwijzen naar sociale dienst, pastorale dienst,... of externe instanties)

Team

- ✓ Inzetten op kwaliteitsvolle cultuursensitieve zorg dmv MDO's, seminaries (kennisoverdracht)
- ✓ Veilige plek creëren om samen stil te staan bij eigen wereldbeeld, waarden en normen en de invloed ervan op de behandeling en de vertrouwensrelatie met de patiënt. Eigen culturele opvattingen geeft nl betekenis aan klinische interactie en klinische diagnoses (niet altijd zuiver objectieve waarheden)
- ✓ Interculturele competenties leren verder ontwikkelen

MULTIDISCIPLINAIRE SAMENWERKING

Interculturele competenties verbeteren in team

1. Culturele zelfkennis
2. Culturele flexibiliteit
3. Culturele veerkracht
4. Culturele ontvankelijkheid
5. Culturele kennis
6. Culturele relationele competenties
7. Culturele communicatieve competenties
8. Culturele conflicthantering
9. Multiperspectiviteit

TOT SLOT

- Iedere person is uniek → Individuele aanpak
- Cultuur evolueert en is niet statisch
- Geven en nemen
- Dialoog
- Oprecht geïnteresseerd zijn in de ander!
- Bewust zijn hoe cultuur van invloed kan zijn op individueel gedrag en gedachtevorming
- Bewust zijn van de sociale context
- Bewust zijn van de eigen vooroordelen en neiging tot stereotypering
- Netwerk betrekken

VRAGEN?

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

Universitair
Ziekenhuis
Brussel